

1.

HEITASTA ÓSKIN ER AÐ VINNA FRÍÐINN.

Íslendingar:

Þér hafið þegar heyrt gleðiboðskapinn. Evrópustyrjöldinni er lokið.

Í nær 6 ár hafa tug-milljóna herir frá flestum hinum voldugustu herveldum heimsins, búnir ógurlegri vígverjum en fleygan mannsandann gat til skamms tíma órað fyrir, háð um nær gervalla Evrópu og nokkurn hluta Afríku hina langgeigvænlegustu styrjöld, er sagan kann frá að greina. Aldrei fyrr hafa jafn mikil verðmæti glatast á jafn skömmum tíma. Aldrei hefir annar eins fjöldi fólks verið rifinn upp með rótum, aldrei jafn fjölmennur hópur orðið að flýja föðurland sitt eða verið herleiddur í þrældóm, aldrei jafn stór fylking þeirra, sem hvorki vildu é gátu borið vopn eða barist, verið hrjáð, kvalin og myrt, aldrei svo mikið blóð flotið í stríðum straumum.

Aldrei fyrr hafa jafn margar manneskjur þjáðst jafn mikið.

Þessvegna hefir þá heldur aldrei frá því að sögur hófust nokkur fregn fært jafn mörgum mönnum í senn jafn mikla gleði, sem þessi fagnaðarboðskapur, er í einni svipan hefir flogið um allar byggðir víðrar veraldar.

Friður í Evrópu. Ekkert nema friður á jörðu var jafn mikilvægara. En einnig sú óskastund færirst nú óðum nær og rennur er til vill upp áður en varir.

Fyrir það eru gleðitíðindi dagsins í dag enn mikilvægari.

Nær allt mannkynið fagnar.

Vér Íslendingar tókum einlæglegan þátt í þeirri gleði. Vér gleðjumst hjartanlega vegna bræðra vorra og systra í Noregi og Danmörku, sem nú hafa endurheimt frelsi sitt eftir 5 ára hetjulega baráttu gegn kúgun og þrældómi. Vér gleðjumst vegna allra þeirra, sem þjáðst hafa og fá nú hvíld og frið.

En vér gleðjumst ekki aðeins með glöðum - vegna annarra - heldur og vegna sjálfra vor.

Vér höfum að sönnu eigi þurft að færa jafn miklar fórnir, sem sumir aðrir. En sá er ófróður um hagi Íslendinga síðust árin, sem heldur að ógnir styrjaldarinnar hafi með öllu fram hjá oss farið. Eigi aðeins höfum vér misst hlutfallslega fleiri menn á bezta æfinnar skeiði úr hópi hinna tápmestu en margir þeir, er meira hafa komið við sögu styrjaldarinnar, heldur hefir ^{óga} og löll styrjaldarárin sami kvíðinn og óttinn, sem mest hefir þjáð styrjaldarþjóðirnar, læst sig um hugi allra ástvina íslenzkra sjómanna. - Vel má og vera, að oft hafi meiri hættur vofað yfir íslenzku þjóðinni, en henni hefir sjálfri verið ljóst. Víst er að minnsta kosti um það að allur hinn mikli víg- og viðbúnaður, er hér hefir verið til varnar, ef á væri ráðist, bendir til þess, að þeir, er bezt þekktu, þóttust mega vera við öllu búnir. Þeir gerðu sér fulla grein fyrir, að Ísland var ein allra þýðingarmesta hernaðarstöð heimsins og þar með, að yfir landi og lýð og öllum þeim, er hér dvöldu, vofði stöðugt og mikil hættu.

Í dag minnst Íslendingar þess, að þeir af frjálsum vilja báðu um hvernd Bandaríkjanna, beinlínis í því skyni, að ljá land sitt til þeirra afnota fyrir styrjaldarekstur Bandamanna, sem Bandamenn sjálfir töldu sér hagkvæmust. - Þeir rifja nú upp ráðstafanir sem sumpart fram að þessu hafa farið leynt, sem íslensk stjórnarvöld á fyrri árum styrjaldarinnar gerðu af frjálsum vilja, en samkvæmt óskum herstjórna Bandamanna, er talið var nauðsynlegt að slökkva á vitum, loka höfnum og höfum, banna umferð á vegum, takmarka afnot síma og loftskeyta og undirbúa algeran skyndibrotflutning íbúa höfuðstaðarins til óhultari dvalar.

Þegar þannig stóðu sakir, víluðu Íslendingar aldrei fyrir sér að leggja áhættuna sér á herðar, né heldur æðruðust þeir, þott hættan virtist yfirvofandi. Og hvorki mæltust þeir þá, né nokkru sinni síðar undan nokkurri þeirri þáttöku í styrjaldarekstri Bandamanna, er á þeirra færi var að láta í té og talið var að gagni mætti verða.

Þessa óhrekjanlegu staðreynda geta Íslendingar minnst með gleði í dag og æ síðar, þegar spurt verður um hugarfar þjóðarinnar, afrek hennar og fórnir í baráttunni fyrir frelsi og jafnrétti.

Vér gleðjumst því eigi eingöngu vegna friðarins, heldur einnig og einkum af sigrinum sem unnist hefur.

Íslendingar þakka nú ánægjulega sambúð við þá, er setulið hafa haft hér á landi.

Vér þökkum öllum þeim, er fært hafa fórnir á altari frelsisins. Vér minnumst með sérstökum sásauka þeirra landa vorra, er látið hafa lífið fyrir vígvélinni og vottum ástvinum þeirra dýpstu samúð.

Vér þökkum þá miklu hlífð sem oss hefir verið sýnd á þessari vargöld. Vér viljum sanna það þakklæti með því að mæta skynsamlega hinum nýju viðfangsefnum, sem framundan eru.

Íslendingar gera sér ljóst, að þótt Evrópustyrjöldinni sé nú lokið, verður eigi auðið að helga endurreisninni óskipta kraftana, meðan sumar hinna stærstu og mestu menningarþjóða þurfa að beita orku sinni í baráttunni gegn friðarspillinum í austri. En vér óskum og vonum, að nú sé hin stóra stund skammt undan, þegar einnig sá máttur verður brotinn á bak aftur. Þá og þá fyrst verður friður á jörðu.

Vér eigum enga ósk heitari en þá, að þeir sem unnu styrjöldina, beri einnig gæfu til að vinna friðinn, Rættist þær vonir, verður fögnuðurinn fúllkominn, því þá mun úr rústunum rísa nýr heimur samstarfs, friðar, frelsis, réttlætis og mannhelgi, mannkyninu öllu til langvarandi blessunar og hamingju.

Ræða af svölum Alþingishússins við ófriðarlok 5. maí 1945.
(Mbl. 8. maí 1945.)